

Русецкі С. В. Этнаграфічнае вывучэнне карытатыўных традыцый у беларускім грамадстве XIX пачатку XX ст.: крыніцазнаўчы аспект
С. В. Русецкі // Российские и славянские исследования: науч. сб. Вып. 4 / редкол.: А. П. Сальков, О. А. Яновский (отв. редакторы) [и др.]. — Минск: БГУ, 2009. — С. 275-279

С. В. Русецкі

**ЭТНАГРАФІЧНАЕ ВЫВУЧЭННЕ КАРЫТАТЫЎНЫХ ТРАДЫЦЫЙ У
БЕЛАРУСКІМ ГРАМАДСТВЕ XIX — ПАЧАТКУ XX ст.: КРЫНІЦАЗНАЎЧЫ
АСПЕКТ**

Фарміраванне спрыяльнай грамадскай і навуковай кан'юнктуры ў сферы вывучэння розных сацыяльных і культурных груп беларускага грамадства розных эпох закрунула і беларускую этнаграфічную (этналагічную) навуку, якая ў дасавецкую і савецкую эпохі канцэнтравалася выключна на вывучэнні сялянскай культуры. У наш час актуалізуецца этнаграфія горада, з'яўляюцца комплексныя этнаграфічныя даследаванні культуры прывілеяванага саслоўя. Выглядае заканамернай і неабходнасць звароту да вывучэння культуры сацыяльных нізоў. Адною з самых яркіх з'яў традыцыйнай культуры народаў Еўропы з'яўляюцца жабракі — людзі, якія існуюць дзякуючы збіранню міласціны. Праз адсутнасць сучасных этнаграфічных даследаванняў па гэтай праблеме існуе некаторая метадалагічная і тэрміналагічная няпэўнасць у асэнсаванні жабракоў як сацыякультурнай з'явы. З пазіцыі сацыялагічных тэорыяў, у тым ліку класавага падыходу і тэорыі стратыфікацыі, жабракі адносяцца многімі даследчыкамі да дэкласаваных, люмпенізаваных элементаў або вытлумачваюцца праз з'явы паўперызацыі ці дэпрывацыі. У этналагічных даследаваннях жабракі могуць стаць аб'ектам навукі як найперш культурна адметная група, якая мае свой культурны комплекс. Можна быць таксама вывучана праблема рэцэпцыі жабракоў грамадствам, асабліва ў кантэксце карытатыўных традыцый беларусаў — ўзаемадапамогі і дабрачыннасці, якія паступова выходзяць з перыферыі навуковага вывучэння. Аналіз структурных элементаў дабрачыннасці як сацыякультурнай з'явы можа даць магчымасць яе разгляду як фактару нацыянальнага станаўлення беларускага грамадства ў будучым. Інтэрэс беларускіх даследчыкаў на сённяшні момант сфакусіраваны на агульных пытаннях гісторыі дзяржаўнай і грамадскай дабрачыннасці, сацыяльнай работы [1]. Вылучаюцца даследаванні В. Кульпановіч, С. Шымкувіча, Ю. Функ, Н. Скеп'ян [2; 3; 4; 5]. Разам з тым амаль адсутнічаюць этналагічныя даследаванні аб месцы дабрачыннасці ў традыцыйным беларускім грамадстве, традыцыйнай сістэме каштоўнасцей, традыцыйных формах дабрачыннай практыкі. Выключэннем з'яўляецца хіба праца Т. Валодзінай «Талака ў сістэме духоўнай культуры беларусаў» [6]. Існуе даволі вялікі спектр як апублікаваных, так і неапублікаваных крыніц для этналагічнага вывучэння традыцый дабрачыннасці ў Беларусі і ў першую чаргу стаўлення да абяздоленых. У межах апублікаваных і архіўных крыніц можна вылучыць некалькі іх груп.

Матэрыялы этнаграфічных даследаванняў XIX — пачатку XX ст. Уяўляюць найбольшую цікавасць для даследчыка як крыніцы па вывучэнні традыцый дабрачыннасці. Выкарыстанне даследаванняў у якасці крыніц у этналогіі цалкам заканамернае, аднак часта выклікае неразуменне з боку калег-гісторыкаў. Існуюць працы этнолагаў, дзе народная дабрачыннасць і сумежныя з'явы згадваюцца ўскосна, не з'яўляючыся прадметам даследавання [7]. Разам з тым ёсць работы, цалкам прысвечаныя дабрачыннасці, яе аб'ектам [8]. Сярод такіх — работы класікаў айчынай этналогіі, створаныя ў традыцыі так званага «нищелюбия», аб'ектам вывучэння ў якіх сталі не толькі абяздоленыя, якія мелі патрэбу ў дапамозе, але і ўвесь беларускі этнас, паколькі ў

даследаваннях паказаны традыцыі народнай міласэрнасці і дабрачыннасці. Гэта наступныя працы: «Нарыс побыту жабракоў Магілёўскай

Русецкий Сергей Васильевич — аспірант Інстытута іскусствavedенія, этнографіі і фольклора імяні Кондрата Крапівы НАН Беларусі.

губерні і іх умоўная мова ("любецкі лемонт")» Е. Раманава, «Старцы» М. Нікіфароўскага, «3 этнаграфічных назіранняў у Рэчыцкім павеце Мінскай губерні» А. Грузінскага, «Валацужная Русь дзеля Хрыста» С. Максімава, «Лабары» Ф. Стаўровіча. Праца Е. Раманава ўтрымлівае разнастайныя звесткі аб жабраках, дае іх саманазвы, праводзіць класіфікацыю, апісвае адзенне і ўласцівыя ім атрыбуты. Ёсць інфармацыя аб інстытуце і функцыях павядыроў, спосабах перамяшчэння. Апавядаецца пра багадзельні, іх функцыі. Пададзены падрабязныя апісанні міласціны, яе формы [9, с. 118, 121—126]. Артыкул А. Грузінскага «3 этнаграфічных назіранняў у Рэчыцкім павеце Мінскай губерні» [10] дапаўняе працы Е. Раманава і М. Нікіфароўскага. Утрымлівае інфармацыю пра «тэхналагічны аспект» жабравання: спосабы і віды збірання міласціны, яе колькасна-якасную структуру [10, с. 142—156], апісаны рэдкія звычаі жабракоў, важныя для рэканструкцыі сацыяльнай культуры групы — звычай шанавання іконы, звычаі святкавання прафесійных святаў, карпаратыўная іерархія [10, с. 148—149], маюцца звесткі аб сямейным укладзе жабракоў. Даследаванне М. Нікіфароўскага «Старцы» па каштоўнасці пераўзыходзіць два вышэйзгаданыя [11]. У ім шмат звестак аб матэрыяльнай культуры жабракоў, тэксты старэцкіх песень [11, с. 70—105], звесткі пра кірмашовыя месцы, дзе рэгулярна з'яўляліся жабракі, вялікая ўвага надаецца багадзельным жабракам, іх побыту, традыцыям харчавання, спосабам збору міласціны, унутрыкарпаратыўным адносінам.

Існуюць самастойныя этнаграфічныя апісанні псеўдажабрацтва (узбагачэнне з міласціны, якая збіраецца падманам, нібыта на патрэбы царквы) рускага даследчыка С. Максімава [12] і мясцовага краянаўцы (Гродзенская губерня) Ф. Стаўровіча [13]. Аўтарамі прааналіза-ваны феномен спекуляцый на дабрачынных паводзінах беларусаў.

Статыстычныя крыніцы і матэрыялы справаводства. Яны маюць адносную важнасць для вывучэння культурных з'яў, але шырока прадстаўлены ў выданнях XIX — пачатку XX ст., у архівах. Шмат інфармацыі ўтрымліваюць вынікі першага ўсеагульнага перапісу насельніцтва Расійскай імперыі 1897 г. У матэрыялах перапісу прыводзіцца размеркаванне асоб з фізічнымі недахопамі па ўзроставых групам, роднай мове, групам заняткаў [14, с. 142—145, 150—157]. Гэта статыстыка сляпых, нямых, глухіх, глуханямых і вар'ятаў па гарадах, паве-тах, а таксама па губерні цалкам. Улічаны іх узрост, сямейны стан. Карысныя звесткі ўтрымліваюць некаторыя статыстычныя зборнікі, як, напрыклад, зборнік М. Тызенгаўзена [15].

Багатую інфармацыю маюць матэрыялы справаводства цэнтральных і мясцовых органаў кіравання, дакументы дабрачынных арганізацый — справаздачы царкоўных брацтваў [16], што выдаваліся штогод некаторымі брацтвамі і ўтрымлівалі пералік расходаў, сярод якіх міласціна і іншыя расходы на дабрачынныя мэты. Падобнымі статыстычнымі і разам з тым яшчэ і справаводчымі крыніцамі з'яўляюцца справаздачы багадзельняў [17], якія выдаваліся некаторымі багадзельнямі. Шмат крыніц такога кшталту сярод архіўных фондаў, напрыклад дзённік Мінскага гарадскога начлежнага прытулку за 1899—1901 гг. [18].

Матэрыялы перыядычнага друку. Лічацца сінтэтычнай крыніцай, патэнцыял якой вызначае наяўнасць заканадаўчых, публіцыстычных, мемуарных, эпістальярных крыніц. У XIX — пачатку XX ст. існаваў шэраг часопісаў, прысвечаных дабрачыннасці ў Расіі — «Вестник благотворительности», «Трудовая помощь», «Dzieje dobroczynności». Найбольшую цікавасць да спраў дабрачыннасці мелі «Епархиальные ведомости» з кожнай епархіі. Гэта насычаныя крыніцы па пытаннях прыходскай дабрачыннасці, сацыяльным

служэнні царквы ўвогуле [19]. Акрамя таго, перыёдыка, асабліва спецыялізаваная, змяшчае і статыстычныя крыніцы. Напрыклад, справаздачы царкоўных брацтваў [19, с. 43—44]. Сярод матэрыялаў публіцыстычнага плана асаблівае значэнне маюць публікацыі дыскусійнага характару ў цэнтральным і рэгіянальным друку. Адным з першых артыкулаў, які заклаў пачатак доўгіх разважанняў аб ролі і месцы дабрачыннай дзейнасці ў грамадстве стаў артыкул М. Курбаноўскага «Жабрацтва і дабрачыннасць» (1860) у часопісе «Современник» [20, с. 249—304].

Сінтэтычныя крыніцы. Утрымліваюць розную з пункту гледжання крыніцазнаўчай тэорыі інфармацыю. У іх сустракаюцца этнаграфічныя апісанні і назіранні, фальклорныя матэрыялы, заканадаўчыя крыніцы, санітарныя апісанні. Найбольш масавымі з'яўляюцца «Памятные книжки» ды «Обзоры губерний». У 60-я гг. XIX ст. адбываецца станаўленне расійскай статыстыкі, ствараюцца губернскія статыстычныя камітэты ў кожнай губерні, якія выдавалі штогод справаздачы аб губернях. Інфармацыя аб дабрачыннасці разнапланавая — ад кірмашоў да дзейнасці губернскіх камітэтаў па прышчэпках ад воспы [21], рэгулярна друкаваліся статыстычныя звесткі аб багадзельнях і дабрачынных таварыствах. Прыводзілася колькасць багадзельняў у губерні, сумы сродкаў, на якія яны ўтрымліваюцца, колькасць дагледжаных у год, колькасць выбыўшых і памерлых (асобна па полах) [22]. Перыядычна змяшчаліся санітарныя апісанні, у якіх асвятляліся пытанні грамадскай гігіены сацыяльнага «дна». Так у «Памятной книжцы Мінскай губерні за 1894 год» апублікаваны нарыс «Санітарныя ўмовы Мінска за апошнія пяць год», аўтары якога называюць прычыны кепскага санітарнага стану горада (адсутнасць санітарнага нагляду, індывідуальнае стаўленне ўлады) [23, с. 41]. Вылучаюцца сваёй адметнасцю «кніжкі» Віцебскай губерні, якія выдаваліся губернскім статыстычным камітэтам, якім кіраваў крэйзнаўца А. Семянтоўскі. Гэтыя выданні насычаныя гістарычнымі нарысамі і этнаграфічнымі апісаннямі. Так, у «Памятной книжцы Віцебскай губерні за 1865 год» ёсць нарыс «Маральнасць і дабрачыннасць», дзе разгледжаны віды дабрачыннасці, дзейнасць дабрачынных таварыстваў, багадзельні [24, с. 233—235]. Падрабязна апісаны гарадскія багадзельні пры цэрквах і касцёлах, яўрэйскія брацтвы па садзейнічанні жабракам. Добра вядомы беларускім даследчыкам артыкул рэдактара «Віцебскіх губернскіх ведамасцей» Ф. Сярэбраннікава «Аб народных святах Себежскага павета» (1867 г.) [25], дзе апублікаваны духоўныя песні жабракоў [25, с. 257]. Да крыніц, падобных на «Памятныя книжкі», можна аднесці і выданні кшталту «Увесь Мінск» (1911), якія часткова дубліруюць «кніжкі». Выданні мелі на мэце службыць даведнікамі, у тым ліку і адрасна-тэлефоннымі. Так, па іх можна высветліць, па якіх адрасах знаходзіліся багадзельні, прытулкі [26].

«Ваенна-статыстычныя апісанні» [27], зробленыя ў 40-я гг. XIX ст., не такія багатыя, як «Матэрыялы, сабраныя афіцэрам Генеральнага штаба» 60-х гг. XIX ст. Апошнія выданні заслужылі прызнанне як найкаштоўнейшая крыніца. Так, у томе «Матэрыялаў», прысвечаным Віленскай губерні, падрыхтаваным капітанам А. Карэвам, знаходзім інфармацыю аб кірмашах і багамоллях [28, с. 254—255], агляд урадавых устаноў грамадскай апекі [28, с. 374—385], у якім падрабязна апісаны фундушы, багадзельні, прытулкі, зроблены агляд стану бальніц і багадзельняў [28, с. 685—690], складзены статыстычныя табліцы за пяць гадоў [28, с. 690—692]. У працы П. Баброўскага ўтрымліваюцца апісанні жабракоў [29, с. 544—545]. Апісанні прыватных і казённых багадзельняў зроблены М. Дамантовічам (Чарнігаўская губерня) [30, с. 570—574]. Багатыя звесткі дае трохтомная манументальная «Спроба апісання Магілёўскай губерні»: асабліва багаты збор духоўнай лірыкі жабракоў [31, с. 593—599]; апісанні багадзельняў г. Магілёва з гісторыяй кожнай багадзельні [31, с. 49]; нарыс аб псеўдажабрацтве; указанні на пануючыя хваробы [31, с. 27—29, 984—989]. Да вышэйапісаных прац, прысвечаных

асобна ўзятым губерням, прымыкаюць падобныя да іх па структуры і змесце, прысвечаныя асобным паведам ці гарадам. У кнізе, прысвечанай Беластоку, змяшчаюцца падрабязныя апісанні ба-гадзельных жабракоў [32, с. 38—40]. Цікавы ў гэтым сэнсе і «Праваднік па г. Вільні» А. Віна-градава, які ўтрымлівае рэдкія звесткі аб багадзельні стараабрадцаў [33, с. 119].

Моўныя крыніцы. Спецыфічная мова беларускіх жабракоў была заўважана яшчэ ў канцы XVIII ст. падарожнікам А. Меерам («Апісанне Крычаўскага староства»). На мову жабракоў звярталі ўвагу С. Максімаў, Ф. Стаўровіч. Асобныя даследаванні былі зроблены святаром са Случчыны Ф. Сцяпурам [34]. Гэтую працу як крыніцу пазней выкарыстоўваў Е. Раманаў, аўтар «Спробы слоўніка ўмоўных моваў Беларусі з паралелямі велікарускімі, маларускімі і польскімі» [8]. Працы аб мове жабракоў карысны не толькі лінгвістам, але і этнолагам.

Фальклор. Вялікую цікавасць уяўляе фальклор жабракоў (духоўныя вершы, замовы), фальклор аб жабраках — адлюстраванне іх культуры у вуснай народнай творчасці. Праявіла-ся навуковая цікавасць да спеваў жабракоў. У 1861 г. выйшаў зборнік П. Бяссонава «Калекі перахожыя» [35], які ўтрымлівае вялікую колькасць пашпартызаваных узораў духоўнай лірыкі жабракоў. Духоўныя вершы публікаваліся і ў неспецыялізаваных выданнях («Спроба апісання Магілёўскай губерні» [31, с. 593—599], артыкул «Аб народных святах у Себежскім павеце» [25, с. 231—241], артыкул С. Малевіча «Беларускі жабрацкі «Лазар»» [36, с. 109—114]). Фаль-клор аб жабраках дае ўяўленне пра карытатыўныя паводзіны беларусаў у дачыненні жабракоў. У «Смаленскім этнаграфічным зборніку» У. Дабравольскага знаходзім прыказкі і прымаўкі аб жабраках [37, с. 117], песні жабракоў [38, с. 639—641]. Невялікую падборку духоўных вершаў жабракоў апублікаваў М. Нікіфароўскі [39]. Апублікаваныя зборы старэцкіх песень былі прааналізаваны ў 1930-я гг. рускім фалькларыстам Г. Фядотавым [40].

Багацце і разнастайнасць розных тыпаў і відаў крыніц, іх узаемадапаўняльнасць дазваляюць паглыбіць вывучэнне традыцый народнай дабрачыннасці, асабліва найбольш пашыраных яе форм — дапамогі абяздоленым. Карытатыўныя традыцыі складаюць грамадска важную частку культуры этнасу, таму іх вывучэнне дапамагае лепей спасцігнуць традыцыйную культуру ўвогуле і мае актуальнасць для сучаснай сацыякультурнай сферы. Патэнцыял гістарычных крыніц па названай праблеме дазваляе дыверсіфікаваць гісторыка-этналагічныя, развіць новыя падыходы ў тэарэтычным і практычным асэнсаванні традыцый дабрачыннасці.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Григорьев, А. Д.* История отечественной социальной работы (X — начало XX в.): пособие / А. Д. Григорьев. 2-е изд. Минск : БГПУ, 2005. 212 с.
2. *Кульпанович, О. А.* Благотворительность в медицине Беларуси (XVI—XXI вв.) / О. А. Кульпано-вич. Минск : Департамент исполнения наказаний МВД Республики Беларусь, 2006. 290 с.
3. *Шимукович, С. Ф.* Благотворительность в Беларуси в конце XIX — начале XX века / С. Ф. Ши-мукович. Минск : Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь, 2006. 188 с.
4. *Функ, Ю. В.* Еврейская благотворительность в Беларуси в XIX — начале XX в. и источники ее исследования: автореф. дис. . канд. ист. наук: 07.00.09 / Ю. В. Функ; Бел. НИИ документоведения и архивного дела. Минск, 1999. 25 с.
5. *Скеп'ян, А. А.* Шляхецае мецэнацтва ў Вялікім княстве Літоўскім у XVI — першай пал. XVII ст.: аўтарэф. дыс. ... канд. гіст. навук: 07.00.07 / А. А. Скеп'ян; Ін-т гісторыі НАНБ. Мінск, 2000. 20 с.

6. *Валодзіна, Т. В.* Талака ў сістэме духоўнай культуры беларусаў / Т. В. Валодзіна; Акад. навук Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. Мінск : Беларуская навука, 1997. 135 с.
7. *Крачковский, Ю. Ф.* Быт западнорусского селянина / Ю. Ф. Крачковский. М. : Университетская типография, 1874. 212 с.
8. *Романов, Е. Р.* Белорусский сборник / Е. Р. Романов. Вильно : Типография А. Сыркина, 1912. Вып. 9: Опыт словаря условных языков Белоруссии с параллелями великорусскими, малорусскими и польскими. 124 с.
9. *Романов, Е. Р.* Очерк быта нищих Могилевской губернии и их условный язык («любецкий лемент») / Е. Р. Романов // Этнографическое обозрение. 1890. № 4. С. 117—145.
10. *Грузинский, А. Е.* Из этнографических наблюдений в Речицком уезде Минской губернии / А. Е. Грузинский // Этнографическое обозрение. 1891. № 4. С. 142—156.
11. *Никифоровский, Н. Я.* Очерки Витебской Белоруссии / Н. Я. Никифоровский. М. : Скоропечат-ня А. А. Левенсона, 1892. Вып. 1: Старцы. 36 с.
12. *Максимов, С. В.* Бродячая Русь Христа ради / С. В. Максимов. СПб. : Тип. т-ва «Обществ. польза», 1877. 467 с.
13. *Ставрович, Ф.* Опыт исторических и этнографических исследований в Северо-Западном крае / Ф. Ставрович. Вильно : Печатня А. Г. Сыркина, 1870. 36 с.
14. Первая всеобщая перепись населения Российской империи 1897 года. Минская губерния. СПб.: Типография Санкт-Петербургской тюрьмы, 1904. 243 с.

15. *Тизенгаузен, М.* Некоторые статистические данные о народонаселении Западного края России / М. Тизенгаузен. СПб., 1910. Табл. 22.
16. Отчет Минского православного Николаевского братства за 1876/1877 год. Минск, 1877. 12 с.
17. Медицинский и хозяйственный отчет Витебской еврейской больницы и богадельни за 1913 год. Витебск, 1914. 10 с.
18. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. Ф. 72 (Мінскі гарадскі начлежны прытулак). Воп. 1. Адз. зах. 1 — Дзённік прытулку за 1899—1903 гг.
19. Краткие сведения о богадельнях при церквах Литовской епархии в 1875 году // Литовские епархиальные ведомости за 1875 год. Вильно, 1875. С. 233—235.
20. *Курбановский, М.* Нищенство и благотворительность / М. Курбановский // Современник. 1860. № 39. С. 249—304.
21. Памятная книжка Минской губернии на 1866 год. Минск, 1866. 98 с.
22. Памятная книжка и календарь Минской губернии на 1898 год. Минск, 1897. 74 с.
23. Памятная книжка и календарь Минской губернии на 1894 год. Минск, 1893. 87 с.
24. Памятная книжка Витебской губернии на 1865 год. СПб., 1865. 126 с.
25. *Серебренников, Ф.* О народных праздниках Себежского уезда / Ф. Серебренников // Памятная книжка Витебской губернии за 1867 год. СПб., 1867. С. 204—254.
26. Весь Минск или Спутник по Минску / С. М. Яхимович. Минск, 1911. 160 с.
27. *Черницкий, Д. И.* Военно-статистическое обозрение Российской империи. Могилевская губерния / Д. И. Черницкий. СПб., 1848. 79 с.
28. *Корево, А. К.* Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. Виленская губерния / А. К. Корево. СПб., 1861. 825 с.
29. *Бобровский, П. О.* Гродненская губерния / П. О. Бобровский. Ч. 1—2. СПб., 1863. Ч. 2. 1074 с.

30. *Домонтович, М. А.* Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. Черниговская губерния / М. А. Домонтович. СПб., 1865. 737 с.
31. Опыт описания Могилевской губернии в историческом, физико-географическом, этнографическом, промышленном, сельскохозяйственном, лесном, учебном, медицинском и статистическом отношениях.: в 3 кн. / сост. по программе и под ред. А. С. Дембовецкого. Могилев на Днепре: Тип. Губ. правления, 1882—1884. Кн. 2. 1883. 1000 с.
32. *Милаковский, М. Г.* Очерк Белостока в историческом, этнографическом и бытовом отношении / М. Г. Милаковский. Киев : Общественная польза, 1897. 42 с.
33. Путеводитель по городу Вильне и его окрестностям: в 2 ч. Вильно, 1907. Ч. 1. 67 с.
34. *Сцепуро, Ф.* Русско-нищенский словарь, составленный из разговора нищих Слуцкого уезда, Минской губернии, местечка Семежова / Ф. Сцепуро. СПб. : Тип. Имп. Акад. наук, 1881. 12 с.
35. *Бессонов, П. А.* Калеки переходные: сб. стихов и исслед. / П. А. Бессонов. М., 1861. 852 с.
36. *Малевич, С.* Белорусский нищенский «Лазарь» / С. Малевич // Живая старина. 1906. № 2. С. 109—114.
37. *Добровольский, В. Н.* Смоленский этнографический сборник / сост. В. Н. Добровольский. Ч. 1—4. СПб. : Тип. Е. Евдокимова, 1891—1903. Ч. 3: Пословицы. 1894. 137 с.
38. *Добровольский, В. Н.* Смоленский этнографический сборник / сост. В. Н. Добровольский. Ч. 1—4. СПб.: Тип. Е. Евдокимова, 1891 — 1903. Ч. 4. 1903. 720 с.
39. *Нікіфароўскі, М.* Духоўныя песьні: Старцы / М. Нікіфароўскі // Гоман. 1917. № 70—71.
40. *Федотов, Г. П.* Стихи духовные (Русская народная вера по духовным стихам) / подг. текста и коммент. А. Л. Топоркова. М.: Прогресс: Гнозис, 1991. 192 с.

SUMMARY

Traditions of charity are important part of culture of ethnos, therefore their study allows deeper to understand a traditional culture in general and topically for a modern sociocultural sphere. Riches and variety of sources allow to deepen historical-ethnologic researches in this scientific direction and develop new approaches in the theoretical and practical comprehension of traditions of charity. Sources are described for the ethnologic study of traditions of charity (begging) in Belarusian society XIX—XX cent. A specific and research potential of different types of the sources (published and unpublished) is examined. On adopted issue within the framework of the published and archived sources groups are selected: legislative, statistical, materials of office work, materials of ethnographic researches XIX — beg. XX cent., synthetic, linguistic, folk-lore.